דכתבינהו אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא שינה בזה ובזה פסול ר' [א] [א][אחא מכשיר משום רבי] אחאי ברבי חנינא ואמרי לה משמיה דרבי [ב] [ג]עקיבא ברבי חנינא [א] הא מורידין עושין והא בעיא שרטוט דאמר רב מניומי בר חלקיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל מזוזה שאינה משורטטת פסולה ורב מנימין בר חלקיה דידיה אמר שרטוט של מזוזה הלכה למשה מסיני תנאי היא [ג]דתניא ר' ירמיה אומר משום רבינו תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב ואין צריכות שירטוט והילכתא [א]תפילין לא בעי שרטוט [ב]ומזוזה בעיא שירטוט [ג]ואידי ואידי נכתבות שלא מן הכתב מ"ט מיגרס גריסין [ד]אמר רב חלבו אנא חזיתיה לרב הונא [ג] [ה]דהוה יתיב אפוריא דס"ת עליה וכף לכדא אארעא ואנח עליה ס"ת והדר יתיב במיטה קסבר [ו]אסור לישב על גבי מיטה שס"ת מונח עליה ופליגא דרבה בר בר חנה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מותר לישב על גבי מיטה שספר תורה מונח עליה ואם לחשך אדם לומר [ז]מעשה בר' אלעזר שהיה יושב על המיטה ונזכר שס"ת מונח עליה ונשמט וישב ע"ג קרקע (ב) ודומה כמי שהכישו נחש התם ס"ת על גבי קרקע הוה אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]כתבה אגרת פסולה מ"ט אתיא כתיבה כתיבה מספר ואמר רב יהודה אמר שמואל [ו]תלאה במקל פסולה [ד] מ"ט בשעריך בעינן תניא נמי הכי [ז]תלאה במקל או שהניחה אחר הדלת סכנה ואין בה מצוה של בית מונבז המלך היו עושין בפונדקותיהן כן זכר למזוזה ואמר רב יהודה אמר שמואל [ח]מצוה להניחה בתוך חללו של פתח פשיטא בשעריך אמר רחמנא ס"ד אמינא הואיל ואמר רבא [ט]מצוה להניחה

בטפח

דאם כתבן אדוכסוסטוס פסול אבל מזוזה אקלף שפיר דמי: **והא בעיא שרטוט.** כדמפרש לקמן ותפילין לא אשכחן דבעי שרטוט: **מגרס גריסין.** רהוטים הם בפי כל אדם ואין טועין בהם הילכך אין צריך להעתיקם מספר אחר: [ה] **כף** [ט]**כדא אארעא.** כפה כד על הארץ: **והניח ס"ת עליו.** לפי שהיה ס"ת מונח על [ו] ראשה והיה רוצה לישב על המיטה: **ונדמה לו.** מרוב צער כמי שהכישו נחש: **על גבי קרקע.** היה ס"ת מושלך דאיכא בזיונא יתירא לכך נצטער: **כתבה איגרת.** בלא שרטוט ולא דקדק בחסרות ויתרות כאיגרת בעלמא: **כתיבה כתיבה.** וכתבתם על מזוזות [י] וכתב לה ספר כריתות [כ] אי נמי כתוב זאת זכרון בספר [ל] מה ספר בעי דקדוק אף מזוזה בעיא דקדוק: **תלאה.** למזוזה על הפתח במקל: **שהניחה אחורי הדלת.** שקבעה בכותל אחורי הדלת: **סכנה.** מן המזיקים שאין הבית משתמר בה עד שיקבענה בצורת הפתח כהילכתה: **היו עושין בפונדקותיהן כן.** פונדק היינו בית שלנין בו עוברי דרכים בדרך ואין חייבין במזוזה דלאו דירת קבע הוא כדתניא לקמן בהתכלת [מ] הדר בפונדקי בארץ ישראל כל שלשים יום פטור מן המזוזה ושל בית מונבז המלך כשהיו מהלכים בדרך נושאין מזוזות עמהם ותולין אותן בפונדק במקל עד הבקר זכר למזוזה לפי שלא היו דרין לעולם דירת קבע אלא הולך היה מעיר לעיר [ז] במלכותו: **בתוך חלל הפתח.** ולא מבחוץ: **פשיטא בשעריך כתיב** [נ]. דהיינו מקום סגירת השער:

בטפח

הא מורידין עושין והא בעיא שרטוט. וא"ת דילמא במשרטטי וי"ל דלא היו רגילין לשרטט ספר תורה ותפילין כיון דלא בעו שרטוט כדאמרינן בירושלמי בפ"ק דשבת כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ובסדר רב עמרם מצאו והא דאמרינן בפ"ק דמגילה (דף טז:) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה לא כמו שפירש שם בקונטרס דמיירי בס"ת ממש אלא במזוזה קאמר שהיא אמיתה של תורה שיש בה [ס] מלכות שמים ולדמוכח הכא דמזוזה בעיא שירטוט ותדע דאי בספר תורה כפירוש הקונטרס היה לו לדרוש מדנקראת ספר כדדרשינן התם [ע] דרשא אחריתי מדנקראת ספר ומיהו י"ל דאי מדנקראת ספר הוה ליה לאשכוחי חד ענינא דלא ליבעי שרטוט כיון דנקראת כמו כן איגרת כדאמרינן נמי (מגילה דף יט.) לענין תפירה דלא צריך לתופרה כולה בגידין ובירושלמי משמע כפירוש הקונטרס דמספר תורה עצמה יליף דקאמר התם נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור מה להלן צריך שרטוט אף כאן צריך שרטוט משמע דאיירי בכל התורה כולה דאכל התורה כולה כתיבא קרא ואמר רבינו תם דס"ת בעי שרטוט משום (שמות טו) זה אלי ואנוהו אבל תפילין דמכוסין בעור לא בעו שרטוט דלא שייך בהו נוי וקצת תימה דבסמוך ילפינן מזוזה מס"ת בג"ש כתיבה כתיבה לענין כתיבת אגרת ואמאי לא ילפינן מינה ס"ת ממזוזה לענין שירטוט וכ"ת לענין כתיבה לא ילפינן הא לקמן [פ] בעי למילף לענין כתיבה על האבנים ומהא דאמרינן במסכת סופרים (פ"א) מסרגלין בקנים וכותבין בדיו עוד נמי אמרינן התם דכל יריעה שאינה מסורגלת פסולה משם אין ראיה [ח] דדילמא בשרטוט עליון איירי [ט] דאי אפשר לכתוב שלש תיבות או ארבע בלא שרטוט כדתניא בפ"ק דגיטין (דף ו:) אבל שרטוט [צ] בין שיטה לשיטה אפשר דלא בעיא [ט] ומהא אמר שנוהגין לכתוב באגרות שלומים ארבע וחמש תיבות מן הפסוק בלא שרטוט משום דלא אסרו אלא דוקא שכותב הפסוק לדרשא כי ההוא עובדא דרבי אביתר דגיטין אבל מה שאדם כותב באגרת מן הפסוק לדבר נחות [י] שרי בלא שרטוט ומיהו משמע בירושלמי דאסור בכל ענין שאפי' באגרת שלומים היו מהפכים הפסוק ולא היו כותבים אותו ככתבו דקאמרינן בפ"ג דמגילה מהו [ש] מיכתב תרתין תלת מילין מן הפסוק מר עוקבא שלח [ת] לריש גלותא דהוה דמיך וקאי בזימרי ישראל אל תשמח (ישראל אל) בעמים [אל] גיל ומולך על הס"ם שלנו דקאמר בגיטין (דף ז.) [א] דשירטט וכתב ליה רבי זעירא כתב ולא זכר יואש המלך ולא כתב כדכתיב המלך יואש רבי ירמיה שלח כתב לרבי יודן לשנוא את אהובך ולאהוב את שונאך שלח רבי אבהו [ב] אבל תמר תמרורים בתמרוריה היא עומדת ובקשנו למתקה ולשוא לרף לרוף (ירמיה ו) רבי מנא שלח כתב לרבי הושעיה בר שמאי [ג] ראשיתך מצער היה ואחריתך מאד תשגיא (איוב ח) [ד] מ"ר: **אסור** לישב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה. בירושלמי בפרק מי שמתו אמרינן תיבה שהיא מליאה ספרים נותנה לראש המטה ואינו נותנה למרגלות המטה רבי אבין בשם רב הונא והוא שתהא מטה גבוהה עשרה טפחים ולא יהו [ה] רגלי המטה נוגעין בתיבה עוד קאמר לא ישב אדם על גבי ספסל שס"ת מונח עליה ומעשה ברבי אליעזר כו' אם היה נתון על גבי דבר אחר מותר עד כמה רבי אבא בשם רב הונא טפח רבי ירמיה בשם רבי זירא כל שהוא: **דאמר** רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מותר לישב על גבי מטה שס"ת מונח עליה. נראה דהלכה כר' יוחנן לגבי רב הונא דאפי' לגביה רב רביה הלכה כמותו כדאמר [ו] (ביצה ד.) ותלמידי דרב הונא לא סברי כוותיה דבעי לאותובי ס"ת אפורייה בפ' בתרא דמועד קטן (דף כה.) מ"ר:

כתבה אגרת פסולה מ"ט אתיא כתיבה כתיבה מספר. פירש בקונטרס איגרת בלא שרטוט וקשה דלעיל אמרינן שרטוט של מזוזה הלכה למשה מסיני [ז] והכא יליף כתיבה כתיבה ומפרש ר"ת אגרת מקרא ולא מסורת שלא דקדק בחסירות ויתירות אלא כאגרת בעלמא והא דיליף כתיבה כתיבה לא כמו שפירש בקונטרס מוכתב לה ספר כריתות דכמה חסירות ויתירות יש בגט דיתיהוויין דיתילכיין תמשה חמשה יודין וגם חסירות כגון למהך [ח] ושרטוט נמי אשכחן דבעי בגט ועוד מספר הכתוב בגט לאו למעוטי אגרת דלספירת דברים הוא דאתא כדאמרינן בגיטין (דף כא:) ומיהו בפרק שני דגיטין (דף כ:) דאמרינן דספר דגט אתא למעוטי שנים וג' ספרים וה"ה דנמעט נמי כתבו אגרת כמו בפרק שני דסוטה (דף יז:) דדרשינן תרווייהו מספר ועוד יש לפרש דיליף הכא מסוטה דממעטינן בפרק שני דסוטה כתבה איגרת מדכתיב בספר וכפירוש הקונטרס לשון אחר דיליף מכתוב זאת זכרון וצ"ע אמאי לא ילפינן ליה גט כתיבה כתיבה דליפסול בהכי [ט] (או) מדכתיב ביה ספר ואין לפרש אגרת ר"ל בעמודים קצרים שאינם רחבים כג' פעמים למשפחותיכם כדאמר לעיל (דף ל.) ולא ירבה בדפין שנראה כאגרת דהא אמרינן לעיל מזוזה שעשאה שתים שלש ואמת כשירה ואע"פ שפירשתי שצריך לדקדק בחסירות ויתירות אין להקשות מהא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קא:) דמשכיר חייב בכל דבר שהוא מעשה אומן ומשמע בגמרא דשוכר חייב במזוזה דחובת הדר היא דהתם לא מיירי אלא בבנייני הבית ומקום מזוזה נמי דהוי על השוכר כדאמר התם משום דלאו מעשה אומן הוא דאיפשר בגובתא דקניא הייני מעשה [י] שהוא בגוף הבית עצמו. מ"ר: **סכנה** ואין בה מצוה. פי' בקונטרס כיון דעשאה שלא כהילכתה אין הבית משתמר מפני המזיקין וקשה לרבינו תם דא"כ הו"ל [יא] למימר הכי [י] אבל העשויה שלא כהילכתה ונראה דתלאה במקל עוקף בה ראשו דלאו אדעתיה וכן אחורי הדלת רגילה להיות בולטת ומכה בה ראשו [יב] והא דאמר בפ' השואל (ב"מ ד' קא.) אפשר בגובתא דקניא ופירש שם בקונטרס דתלי ליה בגובתא דקניא אלול לא תלי ממש קאמר. מ"ר:

כתבה

עין משפט
נר מצוה

קמב א מיי' פ"א מהל' תפילין וס"ת הל' יג סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' לב סעי' ו:

קמג ב מיי' שם [ופ"ה הלכה ב] טוש"ע יו"ד סי' רפח סעי' ח:

קמד ג מיי' פ"א שם הלכה יג:

קמה ד מיי' פ"י שם הל"ו טוש"ע יו"ד סי' רפב סעי' ז:

ה [מיי' פ"ה שם הלכה ג עכס"מ]:

קמו ו מיי' פ"ו מהל' תפילין וס"ת הל"ח [סמג עשין כג] טוש"ע יו"ד סי' רפט סעי' ד:

קמז ז מיי' פ"ו שם הל"ב סמג עשין כג טוש"ע שם סעי' ג:

◆

שיטה מקובצת

א) ר' אחאי. מכשיר משום רבי יהודה ברבי חנינא: ב) יעקב תיבת עקיבא נמחק: ג) לרב הונא דכף כדא ארעא ואנח עליה ס"ת קסבר אסור והשאר נמחק: ד) תיבות מ"ט בשעריך בעינן נמחק: ה) דכף כרא: ו) על המטה והיה: ז) לעיר בכל מלכותו: ח) דדילמא. בד' שירטוטין דהיינו עליון ותחתון ומן הצדדין תוס' אחרות: ט) ומה שנוהגין לכתוב באגרות: י) מסיני. ס"ת אמרינן לעיל דלא בעי רטוט ועוד פי' שלא דקדק בחסירות ויתירות דכתיב כתבתם כתיבה תמה יתירות נמי אמרינן לעיל בס"ת אבל ביתירות לית לן בה לכך נראה דלא גרסי' ס"ת אלא ה"ג אתיא כתיבה ספר והיינו מספר דכתיב בי סוטה וה"נ אמרינן בפ"ב סוטה גבי מגילת סוטה תבה אגרת פסולה שנאמר ספר ולענין חסירות ויתירות ליף לה מסוטה. תוס' חרות: יא) הוה ליה למימר בי כל העשויה שלא הלכתה. ומאי שנא הכא קט האי לישנא דסכנה טפי בכל שאר פסולין ותיבת בל נמחק: יב) ראשו. לפי אינה קבועה (בסוף) [בתוך] הסף:

מסורת הש"ס

א) גי' רש"ק והרש"א לא תוספי רק תיבת מכשיר קודם תיבת הא מורידין, ב) נ"ל יעקב, ג) מגילה יח:, ד) מ"ק כ"ה. [ושם איתא רב תחליפא], ה) דבעי [למיתב אפוריה]. נ"ק, ו) מס' סופרים פ"ג הי"ג, ז) תוספתא מגילה פ"ג הי"ח, ח) [לקמן לג:], ט) כדא אארעא כפה כד כו'. נ"ק, י) [דברים ו], כ) [דברים כד], ל) [שמות יז], מ) דף מד., נ) [דברים ו], ס) קבלת עול מלכות שמים. נ"ק, ע) [דף יט.], פ) [לד.], צ) דאסור למיכתב. נ"ק, ק) על כל שיטה ושיטה אפשר דלא בעי ומה שנוהגין כו'. נ"ק, ר) לשום שר. נ"ק, ש) נאמיתא. נ"ק, ת) כתב לריש גלותא דהוה קאי ודמיך בזימרא. נ"ק, א) וכ"ה בירושלמי, ב) אבל תמרורים בתמרוריה כו'. נ"ק, ג) כך הוא הגי' שם ראשיתך מצער מאד תשגא אחריתך, ד) [וע' תוס' גיטין ו: ד"ה ר' יצחק ותוס' סוטה יז: ד"ה כתבה], ה) גרסת רש"ל תבלי, ו) בערובין ועיין דלאו תלמידי כו'. נ"ק, ז) ושרטוט נמי לא אשכחן. נ"ק, ח) רש"ל מ"ו וכן נ"ק ומהרש"ק מוחק, ט) נ"ל שאינו, י) נ"ל כל העשויה כו'. רש"ל ונ"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' אחאי ברי' חנינא ואמרי לה משמיה דר' עקיבא ברי' חנינא אמר בשר הא מורידין: (ב) שם על גבי קרקע ונדמה כמי שהכישו:

◆

מוסף רש"י

והילכתא תפילין לא בעי שרטוט. כך הלכה למשה מסיני (מגילה יח:). מיגרס גריסין. שגורות בפי הכל (שם).